

20 vanliga frågor om vem som får göra vad i hälso- och sjukvården och tandvården

Här är svaren på 20 vanliga frågor om vem som får göra vad i hälso- och sjukvården och tandvården. De är hämtade från den nya webbplatsen vemfargoravad.socialstyrelsen.se. Där kan du också få mer information om ansvarsfördelning, att jobba innan examen och vanliga missuppfattningar.

1. Vad är en verksamhetschef?

Alla verksamheter i hälso- och sjukvården ska ha en verksamhetschef. Verksamhetschefen är den som har det övergripande ansvaret för verksamheten och för att tillgodose patientens behov av trygghet, kontinuitet, samordning och säkerhet.

Det är vårdgivaren som bestämmer vilket ansvar och vilka arbetsuppgifter som verksamhetschefen ska ha. Vissa arbetsuppgifter måste dock alltid ingå i verksamhetschefens ansvarsområde, till exempel att ansvara för rutiner för delegering. Verksamhetschefen ska också alltid ha det övergripande ansvaret för verksamheten.

2. Vad är en MAS/MAR?

I den kommunala hälso- och sjukvården måste det finnas en eller flera medicinskt ansvariga sjuksköterskor (MAS). För verksamheter som jobbar med rehabilitering kan det istället finnas en arbetsterapeut, fysioterapeut eller sjukgymnast som är medicinskt ansvarig för rehabilitering (MAR).

3. Vad är ett legitimationsyrke?

För vissa yrken i hälso- och sjukvården och tandvården krävs legitimation. Legitimationen ska vara en garanti för att personen har de kunskaper, färdigheter och egenskaper som krävs för yrket. Det finns 21 legitimationsyrken.

4. Vad får en nyutbildad sjuksköterska göra innan legitimation?

Den som utbildar sig eller har en utbildning men ännu inte fått legitimation kan börja i hälso- och sjukvården och tandvården. Hen får jobba utifrån sin kompetens men inte använda yrkestiteln eller utföra arbetsuppgifter som kräver legitimation eller särskilt förordnande enligt lagar och föreskrifter.

Till exempel kan en utbildad sjuksköterska som väntar på sin legitimation arbeta som undersköterska. Hen kan utföra arbetsuppgifter utifrån sin kompetens men inte ge läkemedel utan delegering eller utföra andra uppgifter som kräver legitimation.

5. Vad innebär ett särskilt förordnande?

Ett särskilt förordnande är ett tillfälligt tillstånd för att få jobba i yrket. Det är Socialstyrelsen som beslutar om särskilt förordnande. För läkare utbildande i Sverige eller inom Norden kan även landsting och regioner ge ett förordnande, till exempel för allmäntjänstgöring, AT, eller vikariat.

6. Vem får granska röntgenbilder?

Det finns inga särskilda regler för vem som får granska resultatet av en röntgenundersökning. Det är ofta verksamhetschefen eller den arbetsledande chefen som fördelar arbetsuppgiften.

För många arbetsuppgifter i hälso- och sjukvården och tandvården finns det inga särskilda regler om vem som får utföra dem. Det betyder att hälso- och sjukvårdspersonal med rätt kompetens kan utföra arbetsuppgiften.

Vårdgivaren ansvarar för att planera, leda och kontrollera verksamheten så att den lever upp till kravet på god vård enligt allmänna regler i hälso- och sjukvården och tandvården. De allmänna reglerna ger en ram för hur arbetsuppgifter kan fördelas. De mest grundläggande reglerna rör vårdgivarens och hälso- och sjukvårdspersonalens ansvar.

7. Vem får ställa diagnos på en patient?

Det finns inga särskilda regler för vem som får ställa diagnos eller sätta diagnoskod. Det är ofta verksamhetschefen eller den arbetsledande chefen som fördelar arbetsuppgiften.

För många arbetsuppgifter i hälso- och sjukvården och tandvården finns det inga särskilda regler om vem som får utföra dem. Det betyder att hälso- och sjukvårdspersonal med rätt kompetens kan utföra arbetsuppgiften.

Vårdgivaren ansvarar för att planera, leda och kontrollera verksamheten så att den lever upp till kravet på god vård enligt allmänna regler i hälso- och sjukvården och tandvården. De allmänna reglerna ger en ram för hur arbetsuppgifter kan fördelas. De mest grundläggande reglerna rör vårdgivarens och hälso- och sjukvårdspersonalens ansvar.

8. Vem ansvarar för att en tolk finns tillgänglig när patienten behöver det?

Landstinget eller den vårdgivare som landstinget har avtal med ansvarar för att det finns en tolk tillgänglig när en patient behöver det.

9. Vem får ordinera läkemedel?

Läkare och tandläkare får ordinera läkemedel muntligt när patienter behöver läkemedel omedelbart. Ordinationen ska då dokumenteras och signeras i efterhand av läkaren eller tandläkaren.

Ordination som sker på telefon ska dokumenteras och signeras av en sjuksköterska.

Ordinera läkemedel enligt generella direktiv

Läkare får ordinera läkemedel enligt generella direktiv. Det betyder att ordinationen gäller för alla patienter som har ett visst hälsotillstånd på en och samma vårdenhets, utan att en individuell ordination behövs. Läkemedel som ordinerats enligt generella direktiv får bara ges till en patient efter att en sjuksköterska har gjort en bedömning av behovet. Ordinationer enligt generella direktiv ska ges restriktivt och omprövas regelbundet.

Ordinera läkemedel för vaccination

En specialistsjuksköterska med inriktning mot distriktssköterska eller hälso- och sjukvård för barn och ungdomar får ordinera läkemedel för vaccination till barn och vuxna enligt de nationella vaccinationsprogrammen. Det gäller också sjuksköterskor som har en annan likvärdig utbildning. Sjuksköterskor som har gått en utbildning inom området får ordinera läkemedel för vaccination till vuxna enligt vissa av de nationella vaccinationsprogrammen. Det är verksamhetschefen som ansvarar för att det görs en bedömning av utbildningarna.

10. Vem får förskriva och rekvirera läkemedel?

Läkare får förskriva och rekvirera läkemedel och teknisk sprit för behandling av patienter. För vissa läkemedel finns dock särskilda krav. Till exempel krävs viss specialistkompetens eller dispens från Läkemedelsverket för att ett apotek ska få lämna ut narkotikaklassade läkemedel för behandling av adhd hos barn och ungdomar.

Tandläkare får förskriva de receptbelagda läkemedel som Läkemedelsverket har bestämt och som ska användas:

- lokalt i munhålan och på angränsande vävnader
- för behandling och förebyggande behandling av sjukdomar i eller på tänderna eller på angränsande vävnader.

Tandläkare får också förskriva och rekvirera teknisk sprit.

Tandläkare får till sin praktik rekvirera läkemedel i den omfattning som behövs för den odontologiska yrkesutövningen med de begränsningar som Läkemedelsverket har angett.

Tandhygienister får förskriva och rekvirera läkemedel på odontologiska indikationer för behandling av patienter. Läkemedel för lokalbedövning och denaturerad teknisk sprit får de bara rekvirera till egen praktik. I Läkemedelsverkets föreskrifter finns en lista på läkemedel som tandhygienister får förskriva och rekvirera.

Barnmorskor får förskriva läkemedel i födelsekontrollerande syfte. För att få göra det behöver de ansöka hos Socialstyrelsen och få ett bevis om förskrivningsrätt. I Läkemedelsverkets föreskrifter finns en lista på läkemedel som barnmorskor får förskriva och rekvirera.

Sjuksköterskor med särskild vidareutbildning och särskild tjänst får förskriva vissa läkemedel. Det gäller till exempel distriktssjuksköterskor i kommunens hälso- och sjukvård. För att få förskrivningsrätten behöver de ansöka hos Socialstyrelsen och få ett bevis om den. I Socialstyrelsens föreskrifter finns en lista på läkemedel som sjuksköterskor får förskriva.

Optiker med särskild utbildning får rekvirera läkemedel i form av ögondroppar. För att få göra det behöver de ansöka hos Socialstyrelsen och få ett beslut. I Läkemedelsverkets föreskrifter finns en lista på läkemedel som optiker får rekvirera.

11. Vem får administrera läkemedel?

Läkare, sjuksköterskor och tandläkare får iordningställa och administrera läkemedel.

Barnmorskor, biomedicinska analytiker, medicintekniska assistenter och tandhygienister får iordningställa och administrera läkemedel inom sina respektive områden.

När en läkare, sjuksköterska, tandläkare, barnmorska, biomedicinsk analytiker, medicinteknisk assistent eller tandhygienist iordningställt läkemedel ansvarar de också för att ge patienten läkemedlet. Om det är nödvändigt på grund av tekniska krav, sterilitetskrav eller liknande kan någon annan i dessa yrkesgrupper ta över ansvaret för att ge det iordningställda läkemedlet.

Apotekare och receptarier får iordningställa läkemedel men inte administrera det.

Optiker som är behörig att rekvirera vissa ögondroppar får iordningställa och administrera dem, dock inte till barn under åtta år.

Sjukhusfysiker får iordningställa radioaktiva läkemedel och administrera radioaktiva läkemedel som ges oralt.

Sjukgymnaster och fysioterapeuter får iordningställa och administrera läkemedel som ska ges till patienter i samband med fysioterapi.

I ambulanssjukvården får personal utan legitimation iordningställa och administrera medicinsk oxygen om den ansvariga läkaren har ordinerat det enligt generella direktiv.

Studenter som gör praktisk tjänstgöring i hälso- och sjukvården får iordningställa och administrera läkemedel under tillsyn av legitimerad sjuksköterska, läkare, tandläkare, receptarie eller apotekare.

Annan personal får iordningställa och administrera läkemedel om de fått uppgiften delegerad av en sjuksköterska, barnmorska, biomedicinsk analytiker, medicinteknisk assistent eller tandhygienist.

Det finns särskilda regler för **försteskötare eller överskötare** inom psykiatrisk verksamhet i slutenvård.

12. Vem får delegera läkemedelshantering?

Sjuksköterskor får delegera arbetsuppgifterna att iordningställa och administrera läkemedel till annan personal.

Även barnmorskor, biomedicinska analytiker, medicintekniska assistenter och tandhygienister får delegera arbetsuppgifterna att iordningställa och administrera läkemedel inom sina respektive områden.

13. Vem får föra patientjournal?

Den som har legitimation eller särskilt förordnande och den som jobbar som kurator i den allmänna hälso- och sjukvården är skyldig att föra patientjournal. Den som inom den enskilda hälso- och sjukvården biträder en legitimerad yrkesutövare är också skyldig att föra journal. Annan personal som vårdar en patient kan föra patientjournal.

Vårdgivaren ska ha rutiner för hur patientuppgifter ska dokumenteras i patientjournaler.

14. Vem får sätta id-band på en patient?

Det finns inga särskilda regler för vem som får sätta id-band på en patient. Det är ofta verksamhetschefen eller den arbetsledande chefen som fördelar arbetsuppgiften.

För många arbetsuppgifter i hälso- och sjukvården och tandvården finns det inga särskilda regler om vem som får utföra dem. Det betyder att hälso- och sjukvårdspersonal med rätt kompetens kan utföra arbetsuppgiften.

Vårdgivaren ansvarar för att planera, leda och kontrollera verksamheten så att den lever upp till kravet på god vård enligt allmänna regler i hälso- och sjukvården och tandvården. De allmänna reglerna ger en ram för hur arbetsuppgifter kan fördelas. De mest grundläggande reglerna rör vårdgivarens och hälso- och sjukvårdspersonalens ansvar.

För att sätta id-band på en avliden person gäller särskilda regler.

15. Vem får bestämma om en hälso- och sjukvårdsåtgärd kan utföras som egenvård?

Hälso- och sjukvårdspersonal gör bedömningen

Den legitimerade hälso- och sjukvårdspersonalen som behandlar en patient ansvarar för att bedöma om en hälso- och sjukvårdsåtgärd kan göras som egenvård. Den som har gjort bedömningen ansvarar också för att informera, planera, dokumentera, följa upp och ompröva egenvården. Om patienten behöver hjälp med egenvården ska den som gör bedömningen samråda med den som ska ansvara för hjälpen, till exempel en närstående, personal på HVB-hem eller socialnämnden.

Vårdgivaren ansvarar för rutiner

Vårdgivaren ansvarar för att det finns rutiner för egenvård i ledningssystemet.

16. Vem får skriva remiss?

Verksamhetschefen ansvarar för att det finns rutiner för hur remisser hanteras i verksamheten. Det ska finnas dokumenterade rutiner för vem eller vilka som får skriva remisser. Det innebär till exempel att en fysioterapeut kan skriva remisser om rutinerna tillåter det.

Inkommande remisser eller remissvar ska bedömas av personal med formell och reell kompetens för uppgiften.

17. Vem får informera om provsvar?

Det finns inga särskilda regler för vem som får informera om provsvar med undantag för provsvar efter anonym hiv-provtagning om personen är smittad och vid konstaterad smitta av andra allmänfarliga sjukdomar som till exempel multiresistenta bakterier (MRSA). Då ska en läkare informera om resultatet och ge förhållningsregler för att förhindra att smittan sprids.

För många arbetsuppgifter i hälso- och sjukvården och tandvården finns det inga särskilda regler om vem som får utföra dem. Det betyder att hälso- och sjukvårdspersonal med rätt kompetens kan utföra arbetsuppgiften.

Vårdgivaren ansvarar för att planera, leda och kontrollera verksamheten så att den lever upp till kravet på god vård enligt allmänna regler i hälso- och sjukvården och tandvården. De allmänna reglerna ger en ram för hur arbetsuppgifter kan fördelas. De mest grundläggande reglerna rör vårdgivarens och hälso- och sjukvårdspersonalens ansvar.

18. Vem får skriva intyg?

Det finns många regler om vem som får skriva intyg i hälso- och sjukvården och tandvården. Här redovisar vi några av de vanligaste områdena där intyg behövs.

Den som skriver ett intyg ska alltid ha tillräcklig kompetens och erfarenhet och vara opartisk.

Intyg om den vård som patienten har fått

Den som är skyldig att föra patientjournal ska skriva intyg om patientens vård om en patient vill ha det.

Intyg och utlåtanden i samband med brott

Rättsintyg i samband med brott ska skrivas av legitimerad läkare, till exempel vid kroppsundersökningar på brottsoffer eller på den som är misstänkt för ett brott.

Utlåtanden om rättspsykiatrisk undersökning och intyg om personutredningar ska skrivas av läkare som har utsetts av Rättsmedicinalverket. Läkaren ska också ha specialistkompetens i rättspsykiatri, allmän psykiatri eller barn- och ungdomspsykiatri. För de två sistnämnda krävs dessutom att läkaren har erfarenhet från rättspsykiatriska undersökningar. Socialstyrelsen kan ge undantag från kravet på specialistkompetens efter samråd med Rättsmedicinalverket.

Intyg vid godmanskap och förvaltarskap

När en person får en god man eller förvaltare kan domstolen behöva ett intyg om personens hälsotillstånd. Det intyget ska skrivas av legitimerad läkare.

Intyg för tvångsvård (vårdintyg)

Intyg om att en patient behöver tvångsvård, det vill säga vårdintyg, ska skrivas efter en särskild undersökning. Undersökningen ska göras av legitimerad läkare i allmän tjänst eller läkare som har avtal med landstinget om att göra sådana undersökningar.

Intyg för statligt tandvårdsstöd

För att en person ska kunna få särskilt tandvårdsbidrag till förebyggande tandvård hos en tandläkare eller tandhygienist krävs oftast ett läkarintyg. Intyget ska skrivas av legitimerad läkare.

Intyg för tandvård till hälso- och sjukvårdsavgift

Om en patient har svårt att sköta sin munhygien på grund av långvarig sjukdom eller funktionsnedsättning kan hen få tandvård enligt taxan som gäller i hälso- och sjukvården. Intyget som behövs ska skrivas av en läkare.

Intyg efter dödsfall

När en person dör måste dödsfallet fastställas och dödsorsaksintyg samt dödsbevis skrivas.

Intyg till Försäkringskassan och Transportstyrelsen

Intyg till Försäkringskassan och Transportstyrelsen ska skrivas av legitimerad läkare.

19. Vem får fastställa dödsfall?

Det är en läkare som ska fastställa ett dödsfall genom en klinisk undersökning. En sjuksköterska kan göra den kliniska undersökningen om dödsfallet är förväntat på grund av sjukdom eller nedsatt hälsotillstånd eller om kroppen uppvisar uppenbara tecken på död. Läkaren som fastställer dödsfallet måste då ha tillgång till relevanta och aktuella uppgifter om den dödes tidigare medicinska tillstånd.

Den läkare som har fastställt ett dödsfall ansvarar för att den avlidna får ett id-band.

Vid misstanke om total hjärninfarkt ska dödsfallet fastställas genom minst två kliniska neurologiska undersökningar. Undersökningarna får göras av samma läkare.

När ett dödsfall är fastställt ska en läkare skriva ett dödsbevis och ett dödsorsaksintyg. Det kan vara olika läkare som skriver beviset och intyget.

20. Vem får sätta venkateter?

En venkateter är typiskt sett en medicinteknisk produkt och det finns särskilda krav på kompetens för personal som hanterar medicintekniska produkter.

Om läkemedel ges när venkatetern sätts gäller reglerna för administration av läkemedel.

I övrigt finns det inga särskilda regler för vem som får sätta venkateter på en patient och det är ofta verksamhetschefen eller den arbetsledande chefen som fördelar arbetsuppgiften.

För många arbetsuppgifter i hälso- och sjukvården och tandvården finns det inga särskilda regler om vem som får utföra dem. Det betyder att hälso- och sjukvårdspersonal med rätt kompetens kan utföra arbetsuppgiften.

Vårdgivaren ansvarar för att planera, leda och kontrollera verksamheten så att den lever upp till kravet på god vård enligt allmänna regler i hälso- och sjukvården och tandvården. De allmänna reglerna ger en ram för hur arbetsuppgifter kan fördelas. De mest grundläggande reglerna rör vårdgivarens och hälso- och sjukvårdspersonalens ansvar.

Besök gärna vår webbplats

Ovanstående frågor och svar är hämtade från webbplatsen www.vemfargoravad.socialstyrelsen.se

Där hittar du flera svar på vanliga frågor från hälso- och sjukvården och tandvården.

The screenshot shows a webpage from Socialstyrelsen with a dark blue header. The main content area is light blue and features a large heading 'Vem får göra vad i hälso- och sjukvården och tandvården?' with a 'Lysna' icon. Below the heading is a short introductory paragraph. Two main content blocks are visible: 'Arbetsuppgifter A till Ö' and 'Vanliga missuppfattningar', each with a small image and a brief description. At the bottom, there are three smaller boxes: 'Jobba innan legitimation', 'Vem får göra en obduktion?', and 'Vem får iordningställa och administrera läkemedel?'. A footer section contains '20 vanliga frågor' and 'Behöver du informationsmaterial?' with icons for a question mark and a document.